

PRIVREDNI SUD HRVATSKE

Rješenje br. II Pž-3091/87-2 od 8. 03. 1989.

Vijeće: mr. Andrija Eraković, mr. Veljko Vujović, prof. dr. Branko Jakaša

MULTIMODALNI PRIJEVOZ — ODGOVORNOST ŠPEDITERA, BRODARA I OSIGURATELJA — CESIJA NARUČITELJA ŠPEDITERSKOG POSLA

Ako naručitelj špediterskog posla cedira svoju tražbinu trećoj osobi samo za određene teretnice, ta se cesija ne odnosi na ostale isprave koje se odnose na teret koji je brodara prevezio — Cesija se odnosi samo za potraživanja prema brodaru a ne i prema trećim osobama koje su sudjelovale u odnosnom poslu.

Strana (austrijska) tvrtka prodala je iračkoj tvrtki jednu dizalicu. U tu svrhu je zaključila, također s austrijskom tvrtkom ugovor o špediciji. Robu je prevezao jugoslavenski brodara i iskrcao je u Iraku. Teret — jedna dizalica, bila je uskladištena u carinsko skladište. Međutim, kako u propisanom roku carina nije bila plaćena, dizalica je izložena javnoj prodaji. U međuvremenu austrijska tvrtka koja je zaključila ugovor o špediciji, cedirala je svoju tražbinu jugoslavenskom špediteru, koji je kao špediter u ovom poslu sudjelovao.

Na temelju ovakva činjeničnog stanja nastao je spor.

Naručilac špediterske (otpremničke) usluge u međunarodnom multimodalnom pomorsko-kamionsko-željezničkom (pomorsko-kopnenom) prijevozu tužbom potražuje isplatu utuženog iznosa jednom tužbom od tri tuženika ali supsidijarno po članu 197. ZPP-a (na tzv. ispadanje, tj. ako bude tužbeni zahtjev pravomoćno odbijen protiv prvotuženog organizatora otpreme-špeditera, neka bude usvojen protiv drugotuženog pomorskog brodarka koji je izdao teretnicu, odnosno, ukoliko eventualno i protiv brodarka bude odbijen tužbeni zahtjev kao neosnovan, onda neka sud obveže na plaćanje utuženog iznosa trećetuženog osiguratelja — osiguravajući zavod, koji je izdao police osiguranja za rizik sigurne dopreme industrijske opreme na odredište u kopnenom dijelu Iraka i za ratni rizik).

Prema tome, u ovom stadiju procesa, spor se vodi samo između prvotuzenog i tužitelja.

Prvotuzeni se protivi tužbenom zahtjevu u osnovi i to zbog pomanjkanja aktivne legitimacije tužitelja, podredno tvrdi da ni tužitelj cedent (treća inostrana tvrtka iz Austrije) nije legitimiran na tužbu protiv prvotuzenog špeditera. Prigovara ujedno i visini svake pojedine stavke koja je utužena.

Prvostepeni sud je nakon provedene glavne javne rasprave donio 22. svibnja 1987. godine protiv prvotuzenika u osnovi obvezujuću međupresudu, tj. da je tužbeni zahtjev prema prvotuzenom špediteru osnovan, s time da će se po pravomoćnosti presude odlučiti posebnom presudom o visini tužbenog zahtjeva i troškovima parničnog postupka.

U obrazloženju presude, prvostepeni sud je naveo, da je tužitelj aktivno legitimiran na potraživanje odštete iz ugovora o špediciji. Ovo zbog toga, što su taj ugovor sklopili tvrtka iz Austrije i prvotuzenikov prednik (iz Rijeke). Ta inotvrtka je nakon toga sklopila ugovor o cesiji s tužiteljem, ustupivši tužitelju svoje potraživanje s naslova naknade štete prema prvotuzenom špediteru. Obveza, pak, na ispunjenje činidbe u jednom dijelu i to u osnovi, odnosno isplatu protuvrijednosti odštete zbog neispunjenja jednog dijela ugovora, prvostepeni sud smatra utvrđenim, na temelju slijedećih činjenica:

1. pismenim putem, i to formi tzv. »Protokola od 22. 12. 1980. g.«, tuženi se, kao špediter, obvezao, pod punom odgovornošću, da će robu najkasnije do kraja godine (31. 12. 1980.) godine otpremiti na gradilište u Iraku, ali nije to učinio, pa je radi toga došlo na strani tužitelja do štete (autodizalica koja je trebala biti dopremljena iz Rijeke na odredište — radilište, u unutrašnjosti Iraka kod Bagdada, dopremljena je do luke Basra, pa pošto nije otpremljena nakon 60 dana iza carinjenja, bila je javno prodana nekom trećem licu na javnoj licitaciji, te se sada utužuje njena novčana protuvrijednost — i to je jedan vid pojavnog oblika štete — dok su drugi vidovi štete ostala potraživanja u vezi s neisporukom pojedinih blokovskih elemenata od kojih se prave nastambe za radnike koji rade na izgradnji vodotornja u Iraku na konkretnom radilištu).

Prvostepeni sud, na trećoj strani obrazloženja svoje presude, navodi: u stavu 6. do 10, činjenice iz kojih smatra da proizlazi obveza tuženika tj. da u osnovi postoji potraživanje tužitelja. Roba je bila uredno ocarinjena od strane austrijske tvrtke (pravnog prednika tuženog špediterskog poduzeća) 1. studenog 1980. godine. Tuženik nije robu otpremio na radilište u unutrašnjosti Iraka. Obveza je bila špeditera prvotuzenika da robu odveze i preda na radilištu predniku tužitelja: prvo, po vlastitoj špediterskoj teretnici »FIATA« broj 501, a nije ispunjena; drugo, po samostalnoj obvezi iz Protokola od 22. 12. 1980, a koja također nije ispunjena. Prema tome, špediter nije, dakle, postupio po čl. 833. Zakona o obveznim odnosima po uputama svog nalogodavca sadržanim u nalogu, pa budući da nije postupio po stavu petom čl. 833. ZOO-a, proizlazi da je dužan nadoknaditi tužitelju time proizročenu štetu.

Protiv spomenute prvostepene međupresude, žalbu je podnio špediter tj. prvotuženik. Pobija je u toč. I. izreke zbog sva tri zakonska žalbena razloga iz čl. 353. ZPP-a i predlaže da se ukine. Na strani 1. do 3. žalbe ponavlja prigovor pomanjkanja aktivne legitimacije. Smatra da je presuda iz izvedenih dokaza izvela netočan zaključak, da tuženi (žalitelj) odgovara tužitelju za protuvrijednost dizalice. Baš, naprotiv, po mišljenju žalitelja, inotvrtka (iz Iraka »Levant Express«), trebala bi kao »Ruthnerov« (austrijska tvrtka) špediter snositi ovu štetu. Ovo zato što je ona bila ovlaštena i dužna: 1. da ocarini dizalicu, 2. da je izvadi iz carinskog nadzora i skladišta i 3. da je preda trećem na radilištu, a nije je međutim podigla već ocarinjenu iz javnog carinskog skladišta, pa je dizalica bila prodana na javnoj dražbi zato što za nju nije bila plaćena skladištnina. Prema tome »Levant« je bio dužan ili plaćati skladištninu ili pak dizalicu odvesti na radilište. Budući da nije učinio ni jedno ni drugo, žalitelj misli da je ovaj propust (kao štetna radnja) učinjen od strane treće osobe »Levanta« pa da zato nije on kriv za ovu štetu.

Konačno, iz zapisnika od 10. 2. 1981. proizlazi nešto sasvim drugo u odnosu na zapisnik od 20. 12. 1980. godine. Tada je dizalica još u Bagdadu, a njezin prijevoz za odredište preuzima »Ruthner« putem broдача Jugolnije. Konačno i preslušani svjedok izjavljuje da je »Ruthner« nositelj svega posla i svih carinskih formalnosti. Sve to upućuje na zaključak da obrazloženje prvostepene presude ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati. Konačno, i ratne neprilike koje su u to vrijeme vladale u Iraku predstavljale su promijenjene okolnosti zbog kojih prvotuženik kao tužitelj špediter ne bi trebao odgovarati. Cesija se odnosi samo na konosmane broдача broj 501 i 502 za vožnju — putovanje broj 4/80. Ova cesija se ne odnosi na špediterske teretnice istog broja i datuma koje imaju znak FIATA. U odgovoru na žalbu predlaže se da se žalba odbije kao neosnovana.

Drugostepeni sud je našao da je žalba prvotuženika osnovana.

Međutim, prvostepena presuda ipak ima izvjesnih nedostataka zbog kojih se ne može sa sigurnošću ispitati, a oni se sastoje na primjer u slijedećem:

Tužitelj nije naručilac (komitent) iz ugovora o otpremi (ili špediciji). Komitent je inotvrtka »Ruthner« iz Beča. Ona je tužitelju cedirala svoje potraživanje ispravom na listu spisa strana 105, ali iz konosmana 501 od 20. 8. 1980. godine i konosmana 502 od 20. 8. 1980. godine »protiv: broдача iz ugovora o prijevozu, osiguratelja iz ugovora o osiguranju tereta u prijevozu i špeditera iz ugovora o otpremi«. Međutim, za cesiju potraživanja protiv prvotuženog otpremnika potrebna je cesiona isprava po špediterskoj teretnici FIATA broj 501 od 20. 8. 1980. godine, a nje u spisu nema, i sve dok nje nema na strani tužitelja nema aktivne legitimacije. Cesiona isprava je dovoljna za legitimaciju tužitelja ali protiv broдача iz ugovora o prijevozu, ali ne i za odnos naručiteljevog cedenta protiv špeditera. Zbog toga će biti potrebno u prvostepenom postupku u tom pogledu zatražiti od tužitelja da pruži cesionu ispravu za ustup prava iz isprave na listu spisa. Nezavisno od iznesenog, pošto tužitelj svoje pravo ne izvodi na originalan način, nego na

izveden, derivativan način, onda mora dokazati i temeljne pretpostavke za zahtjev za naknadu štete — a to je da mu je šteta nastala. U tom pogledu sigurnih dokaza u spisu nema. Naime, tvrdi se da je dizalica ocarinjena ostala na skladištu carinarnice u Iraku i da je zato što nije plaćena skladištnina došlo do navodno javne prodaje. Postavlja se zato pitanje: čija je bila dužnost platiti skladištninu carini? Ako se usporede isprave koje se zovu zapisnici ili protokoli od 20. 12. 1980. godine, s onim od 10. 2. 1981. godine, onda iz razloga što se 20. 12. 1980. govori o samostalnoj obavezi prvotuzenikovog prednika da preveze dizalicu i stvari na odredište do kraja 1980. godine, pa pošto to nije učinio do 30. 12. 1980. godine uglavnom je prvotuzenik i suđen zbog toga.

Međutim, kad se uzme u razmatranje sadržaj kasnijeg zapisnika, sastavljenog 10. 2. 1981. godine, stvar izgleda sasvim drukčija. Tu oživljava obveza »Ruthnera« i njegovih supstituta, da osim carinjenja robe obave i druge radnje, kao što su plaćanje lučkih skladišnih naknada za razdoblje poslije carinjenja, koje je obavljeno 1. 11. 1980. godine! Da li je to bila obveza špeditera iz FIATA 501/80 od 20. 8. 1980, čiji se pečat nalazi na toj ispravi, potrebno je ocijeniti u kontekstu svih isprava i iskaza svjedoka, u nastavku postupka.

Prvostepeni će sud trebati u nastavku postupka uzeti u obzir i ostale prigovore koje stavlja žaliteljica na okolnost da se rasvijetli smisao i sadržaj zapisnika s lista spisa 93 (10. 2. 1981). U tom zapisniku stoji i tvrdnja da su državne iračke vlasti samoinicijativno zbog sigurnosti premjestile, zbog opasnosti od ratnih operacija, dizalicu i ostalu robu iz prvobitnog vojnog skladišta u Bagdadsko skladište i da će tvrtka »Ruthner« poduzeti daljnje korake, dakle, ona a ne prvotuzeni špediter, za otpremu tereta na radilište u Majer al Kaber. Eto zbog ovih razloga ovaj drugostepeni sud smatra da je prvostepena presuda donesena preuranjeno, jer o tim činjenicama nema dovoljno jasno obrazloženja.

U nastavku postupka prvostepeni sud će otkloniti ove nedostatke i nezavisno od svog pravnog shvaćanja, visinu izdataka tužitelja i o samohodnoj dizalici i o ostalim stavkama.

Andrija Eraković

Summary:

MULTIMODAL TRANSPORT — LIABILITY OF THE SHIPPER, SHIP OPERATOR AND INSURER — ASSIGNMENT BY THE AGENT OF THE FORWARDING TRANSACTION

Where an agent who has concluded a forwarding agreement with a shipper for the shipment of designated goods, assigns to a third person his claim arising out of certain bills of lading, such an assignment does not comprise all other bills of lading relating to the other goods carried on the ship. The assignment relates only to the ship carrier but not to third parties who were also involved in the transport transaction.